

MEDLEMSBLAD

for

AUSTMARKA

HISTORIELAG

Nr. 20. SEPTEMBER 1983.

FORORD

Det er hyggelig at vi kan følge opp med mer stoff fra krigens dager i dette nummeret. Flere har lovet å sende lignende stoff, bl.a. om flyktningeruter. Jeg håper virkelig at det kan bli noe av. Dette har meget stor lokal - historisk interesse, og det kan også ha rikshistorisk verdi. Dette området av historien skulle ligge ekstra godt til rette for vårt historielag.

Dikt av Ole Jansrudvangen er også ønsket. Nå tar vi med "Norske flyktninger", som skulle passe bra i denne sammenhengen.

Et besøk på Nesa, og hos Karelius Neset i sommer, ga som resultat verdifullt folke - minnestoff. Norsk Folkeminnesamling og Norsk Målførearkiv har sagt seg interesserte i dette materialet.

Finn Åberg.

NYTT FRA LAGET

Tur.

Dessverre ble det ingen tur i sommer, etter en meget vellykket tur til Finland i fjor. Det har kommet en del forslag til tur for neste år. Blant dem er det Island som virker interessant. Det vil da sannsynligvis bli lagt opp som pakketur over 1 uke eller 2 uker. De som er interessert i tur til neste år, vennligst gi beskjed til redaktøren, slik at vi får høre hvordan interessen er. Prisen tror jeg vil bli overkommelig.

Finnstigmarsjen.

Denne vil i år bli arrangert for 4. gang. Søndag den 25. sept. kl. 11.00 starter vi fra Varalddammen og ender på Bergkollen. Det vil bli en fin søndagstur for hele familien. Så, medlemmer, møt opp og trim. Se ellers annonse bak i bladet.

R. A.

FRA HINE HÅRDE DAGER

I forord til juninummeret av medlemsbladet ber redaktøren om at de som måtte sitte inne med stoff fra siste krig tar pennen fatt. Det må være på høy tid. Det tynnes i rekkene av "de som var med" den gang.

I likhet med andre grensebygder gikk det også over Austmarka organiserte flyktningeruter som reddet mange fra Gestapos klør. Men her krysset også en ganske spesiell rute Riksgrensen.

Man skrev juni 1943. På denne tiden organiserte den norske regjering i London et landsomfattende kurersystem via sin legasjon i Stockholm, med de svenske myndigheters stillestående tillatelse. Milorg var i sin oppbygningsfase.

Organisasjonen skulle også være en sikrings-tjeneste for å samle opplysninger om angivere og andre farlige landssvikere, og varsle om kommende arrestasjoner og andre aksjoner fra tyskerne og N.S.

For å støtte kurervirksomheten og delta i transporter blandt annet, trengtes det hjelpe-mannskaper. Over jungeltelegrafene fikk en

"skoging" beskjed om å møte på et nærmere angitt sted ved grensen en juninatt i 1943. Kontakt kom istand og nytt møte ble avtalt. Sommernatten var på hell da skogingen ruslet heimover med et mini-radioapparat, en blikkboks med fin tobakk og noen sjokoladeplater i lommen.

Ved neste møte ble en ny mann innviet i virksomheten. De vervede ble gjort oppmerksom på hvilken risiko den medførte, og at løsmunnethet kunne få de alvorligste konsekvenser.

De første oppdrag gikk ut på å motta og sende videre kortbølge radioapparater. De var på størrelse med en salmebok og gikk fint i baklommen. Apparatene skulle fortrinnsvis sendes de som var vervet til å ta imot våpenslipp. Den frie norske sender i London var på lufta to ganger om dagen, kl. 15.00 og kl. 18.30 med nyheter og særmeldinger, som var kodeord for våpenslipp.

En augustnatt i 1944 ble en skoging vekket av toppen av en fiskestang som pirket mot vinduet i annen etasje. En kvinne i femtiårene hadde om natten syklet fra Kongsvinger. Fra sin bror, lege i Oslo, hadde hun fått beskjed om at to familier i nærheten av Varalden sto for tur til å bli arrestert på grunn av angiveri. De ble varslet og kom seg i sikkerhet. Kongsvingerdamen ble rørt til tårer da hun fikk skinke av en gris som måtte slaktes. Det var ingen igjen til å føre.

Plassen Bengtstorpet på svensk side var fraflyttet. Her oppholdt seg siste krigsåret 5-6 unge nordmenn, avgitt fra de norske polititropper i Sverige. De deltok i transport og annen virksomhet, og krysset grensen med jevne mellomrom, vepnet til tennene.

På denne tiden ble det over Mitandersfors transportert militærutstyr til 50 mann. Noen skrivemaskiner, en duplikator og en koffert fylt av detonatorer beregnet for sabotasje fulgte også med. Utstyret ble rodd over Varalden og Møkeren, båret på rygg over Sikeidet og sendt videre med lastebiler, godt gjemt under favneved og generatorknott.

En månelys novembernatt møttes unge menn på avtalt sted. Posisjon 60°29'N, 11°32'41" Ø. Ventetiden falt lang, men omsider hørtes flydur i det fjerne. Tre hvite lys på linje ble tent, sterkest i ytterpunktene. Snart kom to fly i lav høyde inn over området. Hvert fly droppet 24 containere. Flyene gjorde en "æresrunde", blinket med lys og forsvant i natten. Stillheten senket seg igjen over Endeløsmyrene.

En av de som møttes skulle ikke oppleve frigjøringsdagen. Unge Rolf Sannes fra Larvik falt for tyske kuler på vei tilbake til Sverige. Støtten ved Sunddammen taler sitt tause språk.

Hans kamerat ble arrestert, torturert og leid ut flere ganger for å skytes. Men han røpet intet, og reddet derved andre fra samme skjebne. Han oppsøkte åstedet etter frigjøringen, fortalte om tragedien, og plukket opp patronhylser fra veggrøfta.

Oppdrag for de stasjonære kontaktmenn var også å hente og bringe videre betydelige pengebeløp, pakker og brev. Disse kunne være både i kode og klartekst. Noen av disse ble kopiert og tatt vare på med tanke på ettertiden. Her følger ett, denne gangen gjaldt det svikt i egne rekker:

